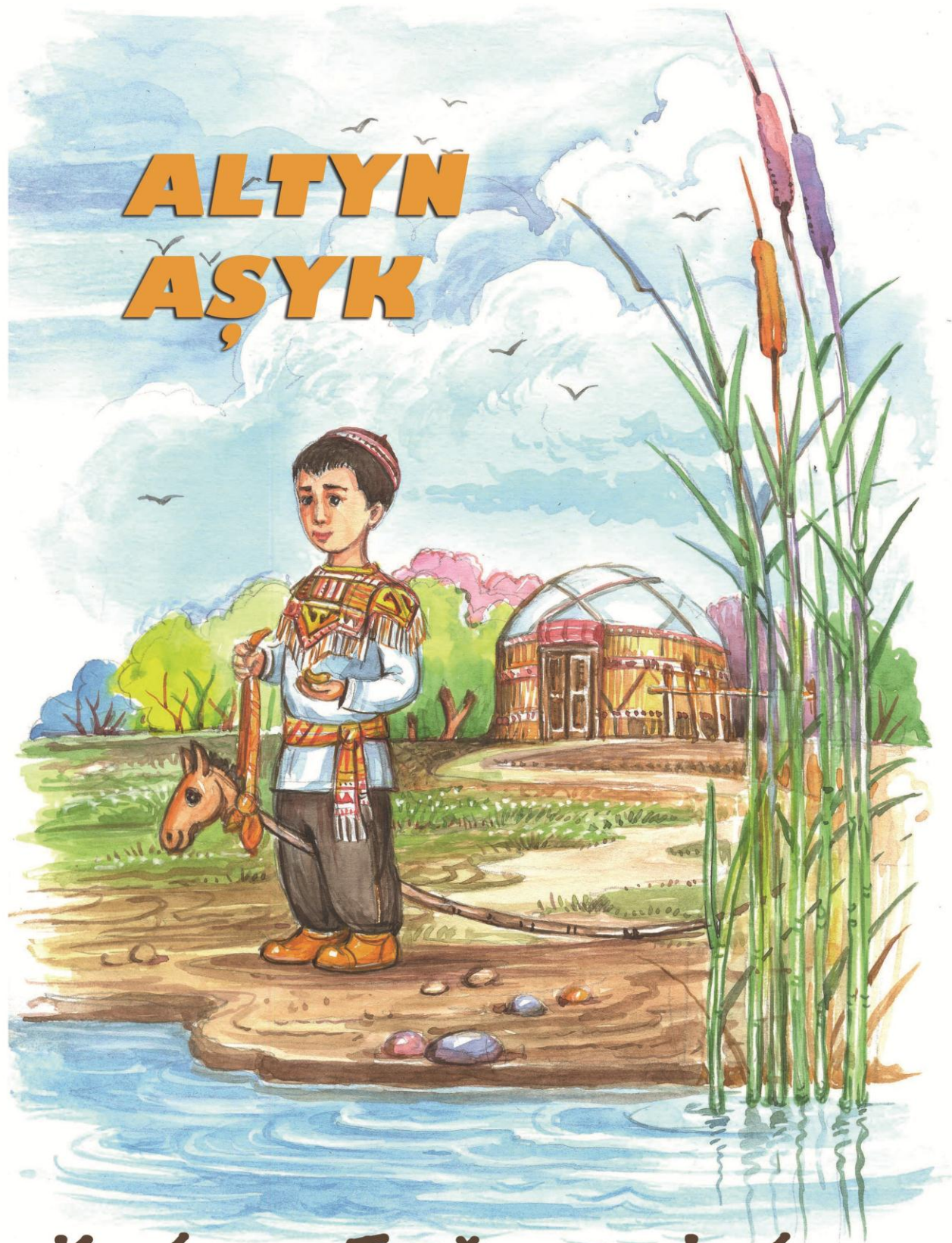

ALTYN AŞYK

Каýум Таһрыгулыýев

Çöp-çalamly gollaryň
Zowwam¹ giden ýerinde,
Möjekleň, şagallaryň
Mekan eden ýerinde,
Ok geçmeýän gamyşly,
Ördekli, ýaşylbaşly²
Bir derýanyň boýunda,
Çala mydar öýünde,
Elli ýaşly bir goja
Ogly bilen bileje
Ömür sürüp geçenmiş.
Oň ogly barasynda,
Gürrüň il arasynda,
Dilden-dile geçenmiş.

Ynha bir gün ol çaga
Çykanmyş oýnamaga,
Arnanyň³ sakasyňa⁴,
Derýanyň ýakasyna.
Oň söýýäni aşykmyş.
Bakyşyp günbatara,
Düzülip bir hatara,
Goşun duran mysaly,
Aşyklaryn mazaly
Hatarlap dikenmişin.
Dogrulap çykanmyşyn.

Ykjam tutup kenegin⁵:
“Ýöne gowy çenegin”
Diýenmiş öz-özüne.
Soň bat berip sözüne:
“Hop, hop, kenejigim hop,
Aşyklary alyp gop”
Diýip, batly zyňanmyş.
Gyltyz⁶ degip aşyga,
Kenek wazlap eňenmiş.
Ýelk ýasap pes-aşaga,
Suwa jompa çümenmiş.

Oglan oýa çümenmiş:
“Düýpsüz derýa düýbünden
Alyp bolmaz düýbünden.
Wah, men bujagaz diýip,
Nirelere selpedim.
Ahyry bir ülpedim⁷
Ýumşak gurşundan guýup,
Maňa sowgat beripdi.
Göwnüm ganat geripdi.
Aşyjagym gitdi güw.
Naşyjygym⁸ gitdi güw”.
Diýip, oglan aglanmyş.
Şonda suw bir şaglanmyş.

Bulandyryp derýany,
Elendirip her ýany,
Gap-gara lokga balyk,
Bir äpet lakga balyk,
Çyrpynyp çykanmyşyn.
Oglana bakanmyşyn:
– Näme boldy eý, oglan.
Arzyň maňa diý, oglan!
Meniň adym şa balyk.
Şu suwda edýän şalyk.

Tukat sallap başyny,
Süpürip göz ýaşyny,
Ýüzjagazyn turşardyp,
Dodajygyn kemşerdip.
– Kenegim suwa gaçdy,
Menden arany açdy! –
Diýip, oglan dymanmyş.
Balyk ýene çümenmiş...
Bulandyryp derýany,
Elendirip her ýany,
Bir gapdaly deşikli,
Agzy gurşun aşykly,
Balyk çykanmyş müňzäp⁹,
Ylla¹⁰ adama meňzäp.

Öz kenegin alypjyk,
Kisesine salypjyk,
Gidiberjek bolanda:
– Oglan, yza dolan-da,
Al, me, kümüş aşygy
Ýogam bolsa deşigi –
Diýip, balyk bakanmyş.

Oglan garşy çykanmyş:
– Meniňki däl bu aşyk,
Meňkiden has üýtgeşik.
Öz kenegim bor maňa.
Göz gyzdyрман men muňa.
Munam biri gaçyryp,

Bar keýpini uçuryp.
Ahmyr edip ýörendir.
Göz ýaş döküp ýörendir –
Diýenmiş-de ol oglan
Ýene gitmekçi bolan.
Balyk oňa gözlänmiş,
Soňra ýene sözlänmiş:
– Aşygyn gaçyran ýok,
Keýpinem uçuran ýok.
Oglan, gitme hany dur.
Däl ekeniň nebsewür¹¹!
Hakyna kanu jigi,
Bujagaz aşyjagy

Al-da jübüňe ataý!
Ýogsa bolmaz göwnejaý.
Diýen wagty şo balyk:
– Äber onda şa balyk,
Unutman bu enaýy
Sowgadyň ömür boýy –
Diýip, ol çybyk aty
Çapyp gidenmiş gaty.

**

Ol “kümüş aşyk” sesi,
“Örän üýtgeşik” sesi
Baý ogluna ýetenmiş.
Ol-da şaýyn tutanmyş.
Onuň ady Begelek,
Göwresi tos-togalak.
Ylla repide ýaly
Ýüzi-de tes-tegelek.
“Derýa boýna çapaýyn.
Kümüş kenek tapaýyn”
Diýip, dynman bökenmiş.
Ylgap öýden çykanmyş.

Peşmekdir¹², ýandak diýmän,
Gyýakly¹³ händek¹⁴ diýmän,
Çolaşýan eken diýmän,
Sünjülýän¹⁵ tiken diýmän,
Gaçy¹⁶, ýapydan geçip,
Oglanyň guşy uçup,
Arnanyň sakasyna,
Derýanyň ýakasyna,
Çym-gyzyl bolup reňki,
Ylgap ýetenmiş ýaňky.

Aşygyn düzen bolup,
Gözlerin süzen bolup:
“Hop, hop, kenejigim hop,
Aşyklary alyp gop”.
Diýen bolup zyňanmyş.
Kenek wazlap eňenmiş.
Gamyşlardan geçenmiş.

Göni suwa gaçanmyş...
Garybyň ýanna baryp,
Ýatlanja bar sözünü
Aýdanmyşyn gygyryp,
Tutan bolup ýüzüni:
“Aşygygym gitdi güw,
Naşyjagym gitdi güw”.
Diýip, aglan bolanmyş.
Kä durup diň salanmyş.

Bulandyryp derýany,
Elendirip her ýany,
Gap-gara lokga balyk
Bir äpet lakla balyk,
Çyrypynyp çykanmyşyn.
Oglana bakanmyşyn:
– Näme boldy eý, oglan.
Arzyň maňa diý, oglan!
Meniň adym şa balyk.
Şu suwda edýän şalyk.

Ýüzün turşardan bolup,
Gözün ýaşardan bolup:
– Meniň aşygyym ýitdi
Suwuň düýbüne gitdi –
Diýip, oglan dymanmyş.
Balyk ýene çümenmiş...

Bulandyryp derýany,
Elendirip her ýany,
Gurşundan bolan aşyk,
Gyrlyp züýk bolan aşyk
Alyp, çykanmyş müňzäp,
Ylla adama meňzäp.
Gyra çykyp şa balyk,
Gürlänmiş adam ýalak:
– Me, kenegiň oýnaber,
Öňkiň ýaly ýaýnaber.
Goý sesiňi, aglama –
Diýenmişin oglana.
Oglan kellesin sypap,

Özün görkezip bitap:
– Meniňki üýtgeşikdi,
Ol gunt ýaly¹⁷ aşykdy –
Diýip, ýene dymanmyş.
Balyk ýene çümenmiş...

Bulandyryp derýany,
Elendirip her ýany,
Balyk çykanmyş münzäp,
Ylla adama meňzäp.
Ine saňa tap-taýyn,
Tüýs gözüne söweýin,
Görülmedik, üýtgeşik,
Enaýy kümüş aşyk.

“Dat meniňki şol!” diýip,
“Okla bärlik, bol!” diýip,
Oglan dyzanmyş öňe.
Eli uzanmyş şoňa.

Oňa bakyp şa balyk,
Gürlänmiş adam ýalak:
– Ýalňyşayma, gör ilki,
Seňki dälidir bu, belki.
Pugta seret eý jigi,
Tanasaň ol aşygy.
Ýöne suwuň astynda,
Äpet daşyň üstünde
Görülmedik, üýtgeşik,
Enaýy altyn aşyk
Görüp, alman gaýtdym.
Seňki dälidir öýtdüm.
– Hawa, meňki şol aşyk,
Sap altyndan ol aşyk.
Ýalpyldap gidenden soň,
Tylla çalm edenden soň,
Meniňkidir öýtdüm.
Şonuň üçin aýtdym –
Diýip, oglan dymanmyş.
Balyk ýene çümenmiş.
Kümüş aşygam şonda,
Alyp gidenmiş ýanna.

– Balyk hä diýmän geler,
Altyn aşyk äkeler –
Diýip, ýüzi tegelek,
Şol baý ogly Begelek
Arnanyň sakasynda,
Derýanyň ýakasynda
Heniz hem oturanmyş.
Dikil gazyk duranmyş.

-
- ¹ Bir ugurly.
² Ganatlarynyň üsti, boýunlarynyň ýüzi ýaşyl öwsüp duran ördek.
³ Derýanyň özünden aýrylyp, ýene şoňa goşulýan goly.
⁴ Bölünýän ýerine.
⁵ Aşyk oýununda saýlama aşyk.
⁶ Çalaja.
⁷ Galgadym.
⁸ Enaýyjagym.
⁹ Güýç bilen öňe hereket edip.
¹⁰ Edil.
¹¹ Nebisjeň.
¹² Ýokarsy gaba, düýbi inçe, telpekläp ösýän ýabany ösümlik.
¹³ Çylgam-çylgam ýuka baldakly, gumda gögerýän köpýyllyk ösümlikli.
¹⁴ Gazylyp gummy gyrasyna çykarylýan uzyn çukur.
¹⁵ Sanjylýan.
¹⁶ Gumdan edilýän berkitme.
¹⁷ Gaty agyr.